עין משפט נר מצוה

ב א טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ג:

◆

רב ניסים גאון

אכוזו תנן או עכוזו תנן. מתני' כלפי מה ששנינו בבכורות בפרק אלו מומין ר' עקיבה אומר מושיבין אותו על עכוזו.

◆

רבינו חננאל

פי' עכוזו, בית הירוכים בית העגבות. מקום (התלוחלת) [החלחולת]. והוא משנה בבכורות פרק [ו]. גוואן טליתן של מין צבע. טלית זו כתרדין עלי אדמה. פי' דמות כרתן. אמר למן אמר למן כר. אמר לו שוטה פרש דבריך לומר [חמר] למרכב או חמר יין, או עמר למלבש. כלומר היתה לשונם ערלה. ההיא דהוה בעיא למימר לחברתה שכינתיתא אי ספי ליך חלבא, וא' לה שלוכתיתא אי ספי לך לבא. ואיתתא אחריתי אמרה לדיין מרי כירא תפלה הות לי וגנבוך מני. וכדו הואי כד הוו שדרו לך עליה ולא מטו כרעיך ארעא. פי' אדוני קורה היתה לי וגנבוה ממני והיתה קומתה כמו קומתך. ואילו היו מרביצים אותך עליה לא היו מגיעין רגליך לארץ. פי' עלת נקפת בכד. כלומר [כלי] שמוציאין בו היין, נגע בתחתית החבית. לא נשאר יין בחבית. יבעון נשריא לקינידון איתערי בתר חברתא מינה. פי' ילכו התלמידים לאהליהם, או תוסר מגופת החבית אחרת וישארו במשתה היין, פעמים היה משיב להם יבעון נשריא לקינידון כלומר ילכו לבתיהן. ופעמים היה אומר להם תוסר מגופת חבית אחרת ותשוט הוכא בחבית כספינה בלב ים. שור משפט תרגום שור תור. ותרגום משפט דין. נמצא שור משפט תרגומו תור דין. חרדל תרגומו (סוד) [טור] מסכן. נמצא הלשון תרדין בחרדל. גבר פום דין חי. פירושו אושפיזכנא [תרגום] איש גבר (תרגום) פי פום. תרגום זה דין. תרגום אל תאכלו ממנו נא חי. מה טיבו יש כפשוטו. התריגו (לפני חמין) [לפחמין] ארקיעו להבין. פי' הטריגו. הכן פחמין. שיברו אותן מלשון טטרוגי מטטרגי להו. הרקיעו לזהבין, פי' בערו אותן להיות לוחשות כמראה הזהב, ועשו לי בהן שתי עופות והם שבר נקראו כך שהן מגידים בעלטה העיתות איזה עת מן הלילה היא. הצפינני היכן ר' אילעא[י] צפון. פי' הראיני מלשון צופה. היכן ר' אילעא טמון. עלץ בנערה אהרונית עירונית אחרונית. יש שאומר שמח שנשא אשה כהנת מזרע אהרן, והיא אהרונית מבנות הכפרים, כדגרסינן בתלמוד [בפרק] המביא ביום טוב מאי הרניות

עלת נקפת בכד. כלי שדולין בו יין מן הכד והא דאמר בפרק כל כתבי (שבת דף קיט.) גבי רב יוסף מוקר שבי ובפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלג:) גבי יוסף בן יועזר זכני בתליסר עיליתא דדינרי מפרש ר"ת דעיליתא הוא כלי כמו עלת דהכא ולא כמו שפי' בקונט' שם עליות וגוזמא קאמר:

גבר פום דין חי. פי' רבינו חננאל אושפיזכנא תרגום איש גבר ופי פום זה דין נא חי אל תאכלו ממנו נא מתרגמינן כד חי (שמות יב):

משיירין פיאה בקערה ואין משיירין פיאה באילפס. בפרק בן עזאי קתני משיירין פיאה במעשה קדירה ואין משיירין פיאה במעשה אילפס פירוש במעשה קדירה נראה כרעבתן אם אינו משייר אבל במעשה אילפס אינו נראה כרעבתן אם אינו משייר:

תנו

ירשיע ואמר ר' יוחנן מניין שמחל לו הקב"ה על אותו עון שנאמר מחר אתה ובניך עמי במחיצתי א"ר אבא אי איכא דמשאיל להו לבני יהודה דדייקי לישני מאברין תנן או מעברין תנן אכוזו תנן או עכוזו תנן ידעי שאילינהו ואמרי ליה איכא דתני מאברין ואיכא דתני מעברין איכא דתני אכוזו ואיכא דתני עכוזו בני יהודה דייקי לישנא מאי היא דההוא בר יהודה דאמר להו טלית יש לי למכור אמרו ליה מאי גוון טליתך אמר להו כתרדין עלי אדמה בני גליל דלא דייקי לישנא מאי היא (דתניא) דההוא בר גלילא [דהוה קאזיל] ואמר להו אמר למאן אמר למאן אמרו ליה גלילאה שוטה חמר למירכב או חמר למישתי עמר למילבש או אימר לאיתכסאה ההיא איתתא דבעיא למימר לחברתה תאי דאוכליך חלבא אמרה לה שלוכתי תוכליך לביא ההיא אתתא דאתיא לקמיה דדיינא אמרה ליה מרי כירי תפלא הוית לי וגנבוך מין וכדו הוות (א) דכד שדרו לך עילויה לא מטי כרעיך ארעא אמהתא דבי רבי כי הוה משתעיא בלשון חכמה אמרה הכי עלת נקפת בכד ידאון נישריא לקיניהון וכד הוה בעי דליתבון הוה אמרה להו יעדי בתר חברתה מינה ותתקפי עלת בכד כאילפא דאזלא בימא רבי יוסי בר אסיין כי הוה משתעי בלשון חכמה אמר עשו לי שור במשפט בטור מסכן וכד הוה שאיל באושפיזא אמר הכי גבר פום דין חי מה זו טובה יש רבי אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה הוה אמר הכי אתריגו [א] לפחמין ארקיעו לזהבין ועשו לי שני מגידי בעלטה איכא דאמרי ויעשו לי בהן שני מגידי בעלטה אמרו ליה רבנן לרבי אבהו הצפיננו היכן רבי אלעאי צפון אמר להן עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו אמרי לה אשה ואמרי לה מסכתא אמרי ליה לרבי אלעאי הצפיננו הכין רבי אבהו [צפון] אמר להן נתייעץ במכתיר והגניב למפיבשת אמר רבי יהושע בן חנניה מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה (ב) תינוק ותינוקת אשה מאי היא פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת עשתה לי פולין ביום ראשון אכלתים ולא שיירתי מהן כלום שנייה ולא שיירתי מהן כלום ביום שלישי הקדיחתן במלח כיון שטעמתי משכתי ידי מהן אמרה לי רבי מפני מה אינך סועד אמרתי לה כבר סעדתי מבעוד יום אמרה לי היה לך למשוך ידיך מן הפת אמרה לי רבי שמא [ב] לא הנחת פאה בראשונים ולא כך אמרו חכמים אין משיירין פאה באילפס אבל משיירין פאה בקערה תינוקת מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך והיתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה אמרה לי תינוקת אחת רבי לא שדה היא זו אמרתי לה לא דרך כבושה היא אמרה לי ליסטים כמותך כבשוה תינוק מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים ואמרתי לו באיזה דרך נלך לעיר אמר לי זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה והלכתי בקצרה וארוכה כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסין חזרתי לאחורי אמרתי לו בני הלא אמרת לי קצרה אמר לי ולא אמרתי לך ארוכה נשקתיו על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם מגדולכם ועד קטנכם: רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא אשכחה לברוריה אמר לה באיזו דרך נלך ללוד אמרה ליה גלילי שוטה לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה היה לך לומר באיזה ללוד ברוריה אשכחתיה להההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחישה

בטשה

ירשיע. לא היה זוכה להורות כהלכה: **על אותו עון.** עון דנוב עיר הכהנים: **אתה ובניך עמי.** שמואל קאמר לשאול כשהעלהו ע"י בעלת אוב: **אכוזו תנן או עכוזו.** בבכורות (דף מ.) גבי מומין תנן שאין לו אלא ביצה אחת הרי זה מום רבי עקיבא אומר מושיבין אותו על עכוזו וממעך אם יש ביצה אחרת סופה לצאת. אכוזו עגבותיו וכן עכוזו: **ידעי.** היו יודעין: **כתרדין על אדמה.** ירקרקת היתה כצבע ירק הארץ: **אמר למאן.** מדבר בשפה רפה ולא פירש האות ואינו ניכר אם עמר אם חמר אם אימר: **עמר למילבש.** לעשות בגדים: **אימר לאיתכסאה.** שה לשחוט: **תאי דאוכליך חלבא.** היתה רוצה לומר בואי ואוכליך חלב ואינה מפרשת לחתוך תיבות זו מזו ולהשמיע כל תיבה ותיבה ומצטרפות שתי תיבות כאחת [ומגמגמת התיבות ואומרת תאכליך לביא]. ואומרת נמי שלוכתי בכ"ף והיתה רוצה לומר שלובתי בב' כמו משולבות כלומר חברתי: **תוכליך לביא.** קללה משמע שתאכלך לביא: **מרי כירי.** ורוצה לומר קירי והוא אדון ואמרה כירי והוא עבד: **תפלא הות לי.** רוצה לומר טבלא הות לי ואמרה תפלא והיא קורה: **וגנבוך מין.** (ג) רוצה לומר גנבוה ממני ואמרה גנבוך מין דמשמע שגנבו את הדיין: **וכדו הות דכי שדרו לך עילויה לא מטיין כרעיך אארעא.** גדולה היתה כ"כ שאם מותחין אותך עליה לא היו רגליך נוגעות בארץ והרי שטויות הרבה וכדו משמע עכשיו ובעיא לומר וכדן הות ועוד שהיתה מוכרת תלייה בדיין ואומרת אם תולין אותך עליה כו': **עלת.** שם כלי שדולין בו יין מן החבית וממלאין הכוסות: **נקפת בכד.** מנקפת בחבית כלומר כבר כלה היין נוגע בתחתית החבית: **ידאון נישריא לקיניהון.** ילכו תלמידים לבתיהם כלומר יפסקו סעודתן [שאין עוד יין]: **(או) יעדי בתר חברתה מינה.** נסיר מגופת חבית האחרת ונמזוג עוד: **ותתקפי עלת בכד.** תהא צפה עלת בכד בריוח: **כאילפא בימא.** כאניה הצפה בים. תתקפי כמו אקפו ידייכו בחגיגה (דף טז:) וכמו קפא תהומא דסוכה (דף נג.) צף התהום ועלה: **בלשון חכמה.** שלא יבינו האחרים: **שור משפט.** תרדין תור דין. שור תור משפט דין: **בטור מסכן.** הר דל חרדל: **משייל באושפיזא.** שואל עוברי דרכים בענין אושפיזכני: **גבר פום דין חי.** אוש פי זו חי. אוש כמו איש פום כמו פי דין כמו זה: **מה זו טובה יש.** כלומר כמה טוב לו: **אתריגו לפחמין ארקיעו לזהבין.** הבעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג שיטחו גחלים הלוחשות על פי הכירה להתחמם כנגדן: **ארקיעו.** שטחו כמו רקיע: **לזהבין.** גחלים לוחשות אדומות כזהב: **מגידי בעלטה.** תרנגולין המודיעין עונות הלילה: **כהן.** על הפחמין: **הצפיננו.** הראנו. לשון צופיה הליכות ביתה (משלי לא): **צפון.** הוה מתחבא דלא היו יודעים התלמידים להיכן היה והיו שואלים ממנו: **עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו.** שמח הלילה בנערה אהרונית ועכשיו הוא ישן: **אמרי לה אשה.** אהרונית בת כהן. אחרונית מתה אשתו ראשונה וזו אחרונה: **עירנית.** בעלת מן ומריפה כאדם ער. והנעירתו לא היה יכול לישן: **מסכתא.** אהרונית מסדר קדשים עבודת אהרן. אחרונית קיים אחרת והתחיל בזו. עירנית עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה: **נתייעץ במכתיר.** נטל רשות מנשיא. מכתיר ע"ש שנותן רשות לסמוך ולקרותו רבי ומאן והלכה הוא כשר להיות מוכתר ליקרא רבי מומחה לרבים ואם טעה לא ישלם: **והגניב.** והדריס הלך לו לדרום: **למפיבושת.** לפני זקני דרום שהן חכמים מאד. ע"ש שהיה מפיבשת אדם גדול קרי להו הכי: **לא נצחני אדם.** בדברים: **הקדיחתן.** שרפתו כמו כי אש קדחה (דברים לב). כלומר נתנה בו מלח יותר מדאי: **אין משיירין פאה באילפס.** כשהשמש מעלה מן האילפס לתוך הקערה אין דרך להניח באילפס כלום לצורכו אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירה לשמש והוא מאכל שמש: **פרשת דרכים.** דרך פורש לכאן ולכאן: **ארוכה.** שמאריך הדרך: **וקצרה.** שמוצא מבוי העיר פנוי ליכנס:

בטשה

מסורת הש"ס

א) ברכות יב:, ב) רש"ל, ג) [מס' ד"א פ"ו], ד) אבות פ"א מ"ה [נדרים כ.], ה) כפ"א: כח, ו) [סנהדרין ה.], ז) [ברכות ד.], ח) [ג] נמס' ד"א פ' הנכנס פ"ו, משיירין פיאה במעשה אילפס ואין משיירין במעשה קדירה פירוש במעשה אילפס נראה כרעבתן אם אינו משייר אבל במעשה קדירה אינו נראה כרעבתן אם אינו משייר גירס' רש"ל,

◆

תורה אור השלם

1. וְיִתֵּן יְיָ גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמְּךָ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי גַּם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְיָ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים:

שמואל א כח יט

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכדו הות דכי שדרו: (ב) שם חוץ מאשה ותינוק ותינוקת אשה מאי: (ג) רש"י ד"ה וגנבוך מין כמו מנאי ר"ל גנבוה ממני:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפחמין. רסוס קו עליו וכ"כ לבסוף. (וכ"ה בירושלמי ספ"ב דמעשרות ע"ש): [ב] שמא לא הנחת פיאה בראשונים. נ"ל שמא הנחת פיאה על ראשונים: [ג] הגהה זו מוקפת בעגולים:

◆

רבינו חננאל (המשך)

אמר רב יהודה עירניות. אמר אביי צעי חקלייתא. אחרונית והיא אשתו אחרונה שכבר נשא ראשונה וזו אחרונה. ויש אומרים שמח (שנשא) [ששנא] מסכתא מתורת כהנים כגון שחיטת קדשים וכיוצא בה. עירניות כלומר משנה חיצונה. אחרונית שגורה באחרית ימיו. נתייעץ במכתיר. נשא עיצה כראש ישיבה. והגניב והלך לארץ הנגב אצל חכמי דרום. משיירין פיאה באילפס ואין משיירין פאה בקערה. פשוטה היא. ברוריה בטשא בההוא תלמיד דהוה גריס בלחישה.

Torah-Box.com diffusion du judaïsme aux francophones